

CHARAKTERYSTYKA PETROGRAFICZNO-CHEMICZNA PRZEROSTU Z GÓRNEJ CZĘŚCI POKŁADU WĘGLOWEGO Z REJONU KONINA

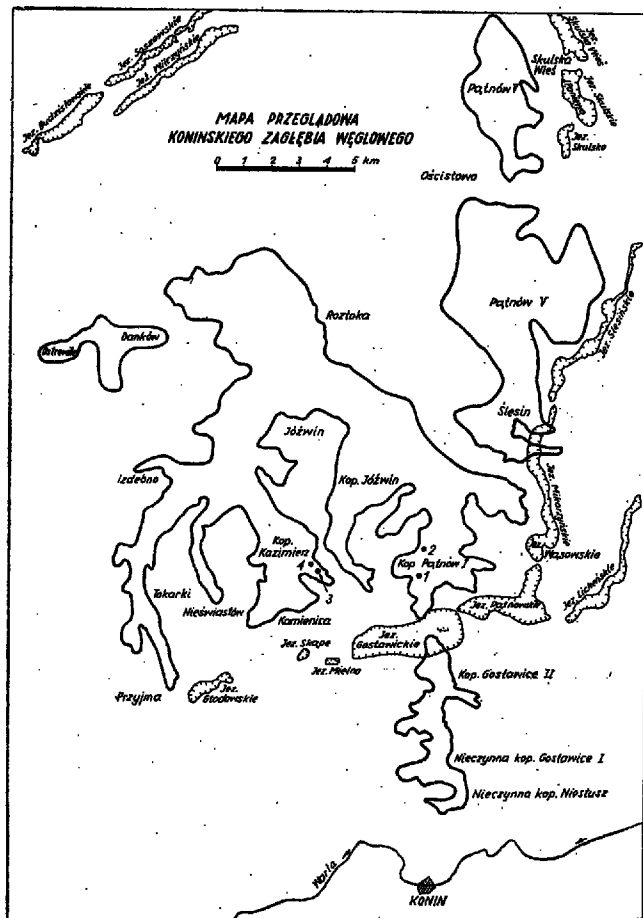
UKD 549.514.51:553.96:560.94:552.14(436.222)

W nawiązaniu do komunikatu (Prz. geol. 1967, nr 2) dotyczącego występowania przerostu kwarcowego w górnej części pokładu węglowego kopalni „Pątnów I”, chciałbym uzupełnić, że podczas pobytu w Koninie w kop. „Niesłusz” i „Gosiławice I” w 1958 r. prof. dr J. Kuhl zwrócił uwagę na występujący w stropie pokładu węglowego przerost o teksturze podobnej do utworów tufowych, a zawierający ziarna szkliska oraz wydłużonego, ostrokrawędzistego kwarcu, który Jego zdaniem mógł stać się horyzontem przewodnim dla złóż węgla brunatnego z rejonu Konina. Wskutek braku czasu prof. dr J. Kuhl zaniedbał jego opracowania. W tym miejscu dziękuję prof. dr J. Kuhlowi za inicjatywę i umożliwienie mi opracowania przerostów, występujących w węglach konińskich oraz przepraszam za nie wymienienie w poprzednim artykule Jego nazwiska jako inicjatora tych badań.

Złoże rejonu Konina mają kształt nieregularnych nieck sedymencyjnych, rozciągających się palczasto w kierunku południowym (ryc. 1). Najbardziej wysunięta na S niecka sedymencyjna, to obszar złoża węgla brunatnego nieczynnej już kopalni odkrywkowej „Niesłusz” i „Gosiławice I” oraz istniejącej do chwili obecnej kop. „Gosiławice II”. W kie-

runku północnym złożę to, przypominające nieco koryto rzeczne, przechodzi przez Jezioro Gosiławickie na teren kop. „Pątnów I”. Jest to już nieco szersza niecka, lecz także o bardzo nieregularnym zarysie brzegów. Dalej w kierunku NW przez obszar, będącej w budowie kopalni odkrywkowej „Józwin”, złożę „Pątnowa I” łączy się z najszerszą częścią złóż węgla brunatnych rejonu Konina, od której w kierunku SW odchodzi znowu niezależna niecka sedymencyjna, dzieląca się z kolei na obszar kop. „Kazimierz” oraz niewielki język Niesłusztów i nieco większy Tokarki — Przyjma.

Przeprowadzone badania petrograficzne węgla z pokładu węglowego kop. „Kazimierz” wykazały, że omawiany przerost z górnej części pokładu węglowego ulega znacznemu zaileciu. Miejscami dzieje się on na szereg drobnych warstewek poprzewarstwianych węglem ziemisto-ksylitowym. Grubość jego dochodzi niekiedy do 0,6 m. Jest on barwy jasnobrązowej, zawiera detrytus roślinny oraz pojedyncze okruchy fuzytu. Przerost ten w przypadku większej zawartości szczątków roślinnych przybiera wygląd gleby bielcowej z korzeniami. Składa się on w przeważającej mierze z ilu kaolinitowo-halozytowo-ilitowego, zawierającego niejednokrotnie dość dużo

Ryc. 1.

Tabela I

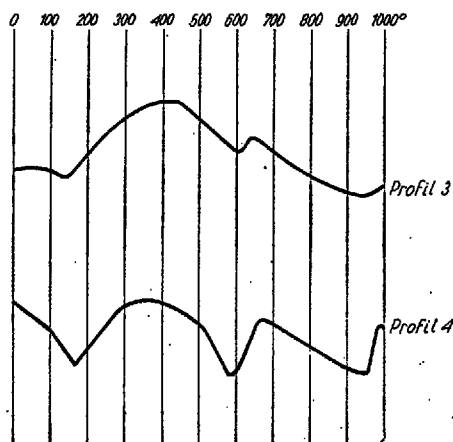
ZESTAWIENIE WARTOŚCI d_{hkl} Z RENTGENOGRAMÓW PRZEROSTU Z KOP. KAZIMIERZ. ANODA Co, FILTR Fe, APARAT VEM, KAMERA ϕ 86,1 mm

Lp.	I	d_{hkl}		Lp.	I	d_{hkl}	
		Profil 3	Profil 4			Profil 3	Profil 4
1	2	4,043		29	3	1,660	
2	3	4,699		30	3	1,604	
3	3	4,478		31	1	1,570	
4	8		4,43	32	6-8	1,539	1,568
5	5	4,250		33	3	1,530	
6	1	3,797		34	3	1,516	
7	5	3,685		35	5		1,499
8	2	3,502		36	5		1,493
9	10	3,316		37	2	1,485	
10	1	2,979		38	3	1,450	1,455
11	2	2,834		39	2-3	1,420	1,412
12	3	2,693		40	5	1,360	1,382
13	2	2,570		41	8	1,373	1,373
14	5		2,566	42	2	1,358	
15	3	2,511		43	3	1,324	
16	5	2,448		41	3	1,304	1,298
17	2-3	2,334		45	5-3	1,287	1,287
18	5	2,271		46	1	1,276	
19	3	2,227		47	5-3	1,255	1,256
20	1	2,186		48	2		1,248
21	5	2,121		49	3-2	1,228	1,230
22	5	2,001		50	5	1,199	1,199
23	5	1,974		51	3	1,184	
24	1-3	1,886		52	3	1,182	1,182
25	1	1,842		53	2	1,166	
26	8	1,814		54	5-3	1,154	1,153
27	3	1,698		55	3	1,141	
28	5	1,670					

Tabela II

WYNIKI CAŁKOWITYCH ANALIZ CHEMICZNYCH PRZEROSTU

	Profil 3		Profil 4	
	% wag	RM	% wag	RM
SiO ₂	56,00	9324	45,09	7507
Al ₂ O ₃	9,01	883	20,31	1992
Fe ₂ O ₃	2,99	187	2,99	187
MgO	0,58	143	0,94	233
CaO	3,60	641	3,10	552
Na ₂ O	0,70	112	0,25	40
K ₂ O	0,73	77	1,32	140
S	1,10	343	0,47	146
SO ₃	0,58	72	0,13	16
H ₂ O ⁺	6,60	3663	8,04	4462
H ₂ O ⁻	3,59	—	6,38	—
C	13,67	—	10,39	—
CO ₂	0,58	131	0,93	211
Cl	ślady	—	—	—
Suma	99,73	15576	100,34	15486

Ryc. 2. Termogramy termicznej analizy różnicowej przerostu z górnej części pokładu węgla brunatnego z kopalni Kazimierz

Tabela III

WYNIKI ANALIZ CHEMICZNYCH WYCIĄGÓW WODNYCH Z PRZEROSTU

	Profil 3		Profil 4	
	% wag	RM	% wag	RM
SiO ₂	0,06	9	ślady	—
Al ₂ O ₃	—	—	—	—
Fe ₂ O ₃	—	—	—	—
MgO	0,02	4	0,01	2
CaO	0,34	60	0,16	28
Na ₂ O	0,03	4	0,03	4
K ₂ O	0,04	4	0,04	4
SO ₃	0,58	72	0,05	6
Cl	ślady	—	—	—
Suma	1,07	153	0,29	44

Tabela IV

WYNIKI ANALIZ CHEMICZNYCH WYCIĄGÓW W KWASIE SOLNYM Z PRZEROSTU

	Profil 3		Profil 4	
	% wag	RM	% wag	RM
SiO ₂	0,11	18	0,03	4
Al ₂ O ₃	4,05	397	14,90	1480
Fe ₂ O ₃	1,67	104	1,78	111
MgO	0,30	74	0,70	173
CaO	1,61	287	1,34	238
SO ₃	0,58	72	0,13	16
CO ₂	0,58	131	0,93	211
Suma	8,90	1083	19,81	2233

kwarcu średnio i gruboziarnistego, obtoczonego, rzadko ostrokrawędzistego, wygaszającego światło faliste oraz prosto. Zanotowano pojedyncze lyszczyki, skalenie i okruchy skał węglanowych, miejscami ziarniste skupienia opalu. Analiza rentgenograficzna (tab. I) potwierdziła obecność kwarcu, kaolinitu, illitu wykazanego również metodami TAR (ryc. 2); ponadto skalenia, lyszczyków oraz węglanów (dolomitu i ankerytu). Masa ilasta jest wymieszana z pylastą substancją organiczną i okruchami ksylinitu nieco zleifikowanego.

W celu ustalenia składu chemicznego tego przerostu wykonano analizy chemiczne próbek pobranych z profilu 3 i 4 (w kop. „Pałnów” analizowano próbki z profilu 1 i 2 — ryc. 1). Wyniki tych analiz są przedstawione w tab. II, III i IV (analityk U. Dądok). Z analiz chemicznych wynika, że w porównaniu do przerostu z „Pałnowa I” zawartość SiO₂ uległa znacznemu zmniejszeniu (około 40%), natomiast zwiększyła się przeszło 5-krotnie ilość Al₂O₃. Na uwagę zasługuje zawartość siarki w próbce z profilu 3, pochodząca najprawdopodobniej z wyróżnialnych makroskopowo siarczków żelaza oraz bardzo mała ilość alkaliów. Sumaryczna zawartość tlenków wapnia i magnezu jest do siebie zbliżona w obu próbkach. Są one związane w postaci węglanów, glinokrzemianów oraz siarczanów i huminianów, co potwierdzają analizy wyciągów wodnych i w kwasie

solnym. Analizy wyciągów wodnych przerostu wskazują, że tylko minimalna część składników jest rozpuszczalna w wodzie. Do wyciągów w kwasie solnym przechodzi przeszło połowa Al₂O₃, pochodząca najprawdopodobniej z haloizytu oraz MgO i CaO z węglanów oraz huminianów.

WNIOSKI

Z przeprowadzonych badań wynika, że pojawiający się w stropie pokładu węgla brunatnego kop. „Gosiawice I” przerost ilasto-kwarcowy występuje stale w kierunku północnym w odległości do 1 m od stropu pokładu. Nie tworzy on jednakże utworu jednorodnego, czego dowodem jest zmniejszanie się w kierunku północnym ilości wydłużonych ziarn kwarcu ostrokrawędzistego na korzyść ziarn obtoczonych, czy przejście przerostu kwarcowego, stwierdzonego w kop. „Pałnów I”, w przerost ilasty w kop. „Kazimierz”. Większa zawartość siarczków wskazywałaby także na możliwość tworzenia się przerostu z kop. „Kazimierz” w nieco głębszym zbiorniku w porównaniu do złoża kop. „Pałnów”. Nieregularne natomiast rozszczepianie się przerostu ilasto-kwarcowego świadczy o zmiennych warunkach sedimentacyjnych, a zróżnicowanie jego składu petrograficznego jest prawdopodobnie spowodowane przemieszczaniem się sedymentacji z N ku S złożeń rejonu Konina.